

Кебало Микола Степанович

кандидат філологічних наук, доцент,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Соленко Андрій Васильович

здобувач третього рівня вищої освіти,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ФІЛОСОФСЬКИЙ НАРАТИВ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Постмодернізм, як твердить більшість самих постмодерністів – не так мистецтво, як тип мислення; не так коло певних культурних явищ, як образ світорозуміння. Перед нами не набір конкретних правил, а розпливчата метафора, котра виражає деякий невизначений “стиль світовідчування”. Досліджуючи постмодерн як феномен філософії, ми можемо сказати, що він є абсолютом сучасної західної культури. Його поширення у сучасному світі зумовило експансію в галуз філософського знання. Поштовхом була публікація книги Римського клубу “Межі зростання”, у якій містився висновок про неминучу глобальну екологічну катастрофу у світі, якщо людство не відмовиться від нинішнього економічного і науково-технічного зростання. Під впливом цього висновку французький філософ Жан-Франсуа Ліотар у книзі “Стан постмодернізму” вперше у загальному вигляді розкрив характерні філософські ознаки постмодернізму.

Слід зазначити, що філософії постмодернізму самої по собі не існує, оскільки постмодернізм у філософії виник якраз із радикального сумніву у можливості самої філософії як деякої світоглядно-теоретичної і жанрової єдності. Доречно говорити не про “філософію постмодерну”, а про “ситуацію постмодерну”. Постмодернізм – це “скандальний”, з точки зору класичних інтелектуальних навичок, тип філософствування “без суб'єкта”: суб'єкт розпався як центр системи уявлень (репрезентацій). Замість звичних категорій “суб'єктивність”, “рефлексивність” з'являються безособові “потoki Бажання”, імперсональні “швидкості”, неоконцептуалізовані “інтенсивності”.

Постмодернізм виявляється на кількох рівнях: онтологічному, гносеологічному та естетичному [1, с. 19]. Усі ці рівні у єдності виробляють специфічне світосприймання постмодерніста.

Формування постмодернізму і його функціонування в системі сучасної західної культури зачіпає сферу, яка стосується не лише світогляду, а й світовідчуття, тієї галузі, де першочерговою стає не раціональна, логічно оформлена філософська рефлексія, а глибоко емоційна, внутрішньо відчутна реакція сучасної людини на довкілля. Звідси осмислення постструктуралістських теорій як концептуальної основи постмодерністської чутливості – факт, хронологічно пізніший, ніж виникнення постструктуралізму і який став предметом обговорення серед західних філософів із середини 80-х років XX ст. [2, с. 660].

Сьогодні постмодернізм проявляється у найрізноманітніших галузях культури. Ним позначають інтелектуальну тенденцію, яка розгалужується в широкий спектр різних і інтерферуючих між собою філософських течій. Це особливий умонастрій, що домінує нині у сферах людської життєдіяльності: культурі, філософії, політиці, економіці, технонауці, сфері планетарного комунікативного паратаксисту тощо. Тому він стає одним із ключових термінів у словнику міждисциплінарного спілкування і вживається з найрізноманітнішими епітетами (філософський, політичний, естетичний, культурологічний) [2, с. 661].

Літературна критика цього напрямку оперує такими філософськими поняттями та категоріями, як-от: “світ як хаос”, “світ як текст”, “свідомість як текст”, “постмодерністська чуттєвість”, “криза авторитетів”, “авторська маска”, “пародійний модус оповідання”, “провал комунікації”, “подвійний код”, “принцип нон-селекції”, “метамова”, “епістемологічна невпевненість”.

Постмодернізм власне і виник як альтернатива такого роду негативному тлумаченню дійсності, що не вписувалася в концепції ні філософської класики, ні філософського модерну, які претендували на універсальність. Плюралізм як реальність і як нова модель сприйняття культури і суспільства в цілому не міг бути аргументований відтворенням базових вихідних ідей філософської традиції, що починається від Платона, Г. Гегеля, К. Маркса. З цієї причини виникла настійна потреба в повній раціональності. Однак замість її розроблення постмодернізм залучив до філософії ірраціоналізм переважно у вигляді семантичної теорії. Це спричинило звільнення власної думки від будь-яких обмежень епохи, привело до деконструкції таких складових компонентів світогляду, як “Бог”, “я”, “мета”, “зміст”, “реальний світ”, “істина”, “абсолютна істина” та інші. Водночас філософський постмодернізм реконструює, іноді абсолютизуючи до абсурду, такі положення класичної філософії, як вчення про відносну істину (заміняючи гносеологічний детермінізм релятивізмом); потребує посилення антидогматизму; заперечує пошук штучних протилежностей (що взагалі розглядаються тільки як символічні); наполягає на відмові від подвійного розгляду явищ світу, тобто пропонує відмовитися від бінарних опозицій типу “раціональне – ірраціональне”, “скінченне – нескінченне”, “старе – нове”, “дух – матерія”, “матеріалізм – ідеалізм”; рекомендує перехід з позицій класичного антропоцентричного гуманізму та позиції гуманізму універсального, екологічний вимір якого охоплює все людство, природу, космос, Всесвіт; стверджує ірраціоналістичний статус мислення [1, с. 21].

ЛІТЕРАТУРА

1. Нев’ярович Н. Культура постмодернізму: (3 літературних напрацювань) / Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. – № 7. – С. 19–21.
2. Михида С. Запізнитий відгук на "Дискурс постмодернізму", "або ж "У пошуках нових цінностей". [Український постмодернізм у літературі] /С. Михида// Український філолог: Школи. Постаті. Проблеми: Зб. наук.праць. – Львів.: 1999. – Ч.1. – С. 660–665.